

PLANPROGRAM

BEITEBRUKSPLAN FOR FOLLDAL

2025-2030

Innhold

1. Innledning	2
2. Bakgrunn	2
3. Formål	2
4. Kommunale føringer	2
5. Planprosess og medvirkning	3
6. Framdriftsplan	3
7. Trender i beitebruken i Folldal	4
8. Utfordringer for beitebruken i utmarka i Folldal 2025-2030	5
9. Innhold	7

1. Innledning

For alle regionale planer og kommuneplaner, og for reguleringsplaner som kan ha vesentlige virkninger for miljø og samfunn, skal det som ledd i varsling av planoppstart utarbeides et planprogram som grunnlag for planarbeidet.

Planprogrammet er ment å styrke medvirkningen i denne tidlige fasen av planarbeidet og bidra til en målrettet og forutsigbar planprosess. Det skal klargjøre formål, premisser, innhold, medvirkning og framdrift i plan- og utredningsarbeidet.

2. Bakgrunn

Sist vedtatte versjon av Beitebruksplan for Folldal ble vedtatt av kommunestyret 14. mars 2019 og gjaldt for perioden 2019 – 2022. Kommunestyret vedtok 29.08.2024 ny planstrategi for Folldal kommune. Kommunestyret vedtok der at Beitebruksplan for Folldal kommune skulle revideres.

3. Formål

Plana skal utformes som en tiltaksplan med en faktadel, mål, strategier og tiltak. Faktadelen skal dokumentere omfanget av beiteressursene i utmarka og hvordan denne ressursen benyttes. Mål, strategier og tiltak skal bygge opp under utnyttelse av utmarksbeiteressursene.

4. Kommunale føringer

Kommuneplan samfunnsdelen 2025 – 2035 og Kommuneplan arealdel 2018 – 2028 med arealplan i kart og planbeskrivelse, gir både overordnede og detaljerte føringer for landbruket og beitebruken sin aktivitet. Kommuneplanas arealdel er nå under revidering.

Videre vil følgende kommunedelplaner berøre planarbeidet:

Handlingsplan for landbruket i Folldal (revideres samtidig med Beitebruksplana)

Kommundelplan for seterområder

Strategisk Næringsplan (er under revidering med ny plan som skal gjelde 2025-2030)

Kommunen har også politisk vedtatte retningslinjer for behandling av saker etter jordlov og konsesjonslov som sist ble behandla av kommunestyret 14.02.2019.

5. Planprosess og medvirkning

Det blir felles styringsgruppe for revidering av Handlingsplan for Landbruket i Folldal og Beitebruksplan. Styringsgruppe for planarbeidene er:

To politiske representanter oppnevnt av kommunestyret.

En representant fra Folldal Bondelag.

En representant fra Folldal Bonde- og Småbrukarlag.

En representant fra Folldal Sau og Geit.

En representant fra det lokale Produsentlaget TINE.

En representant fra Nord Østerdal Skogeierområde.

En representant fra Folldal Fjellstyre.

Administrasjonen stiller med sekretariat fra den kommunale landbruksforvaltninga.

De lokale faglaga og fjellstyret oppnevner selv den som skal delta i styringsgruppa.

Planprogram vil bli lagt ut til offentlig ettersyn og vil kunngjøres i lokalaviser og på kommunens nettsider. Relevante og berørte myndigheter, organisasjoner og foreninger vil bli direkte tilskrevet.

Underveis i planprosessen vil det bli gjennomført minimum et åpent møte, der det gis mulighet for innspill på innhold i plana.

6. Framdriftsplan

September 2024 Politisk vedtak på prosjektplan og finansiering av planarbeidet.

Oktober – november 2024 Utarbeidelse av planprogram

Desember 2024 Høringsutkast planprogram behandles politisk i formannskap før høring.

Desember – januar 2024 Høring planprogram

Januar – februar 2024 Planprogram vedtas i formannskapet

Januar – mai 2025 Arbeid med skriving av plana.

Februar – mars 2025 Åpne møter med innspillmuligheter for begge planer. Det avvikles minimum et innspillsmøte for hver av planene.

Mai 2025 Høringsutkast begge planer behandles politisk i formannskap

Juni, juli 2025 Høring begge planer

August, september 2025 Begge planer sluttbehandles i formannskap og kommunestyre.

I og med at det benyttes eget personell ved landbrukskontoret for skriving av begge planer må framdrifta tilpasses omfanget av øvrige oppgaver og når det er mulig å sette av tid til arbeidet. Endringer i framdrifta vil derfor kunne oppstå.

7. Trender i beitebruken i Folldal

Beitebruk i utmarka, tall fra søknad om produksjonstilskudd på bruk i Follda (Antall dyr og antall beitebrukere i parentes):

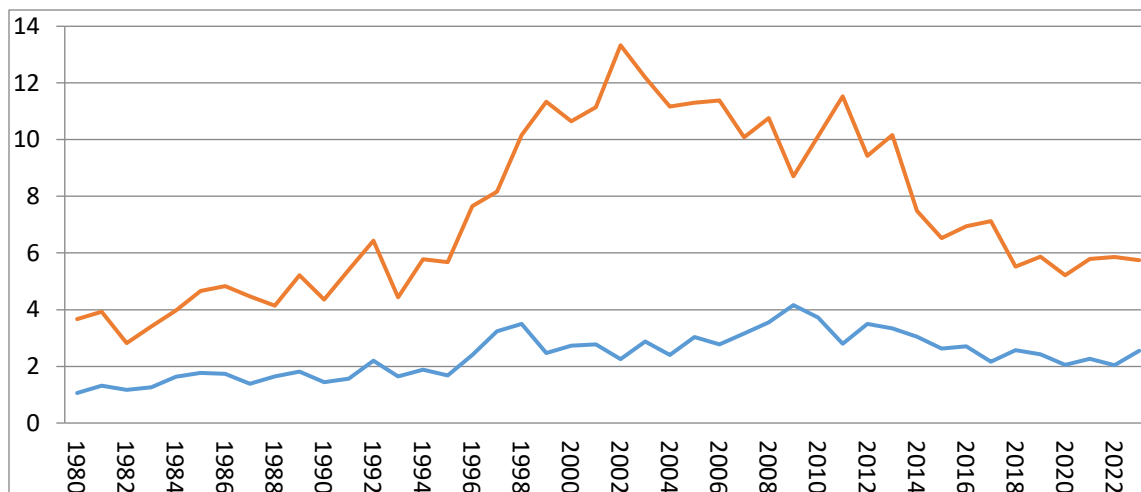
	2000	2005	2010	2015	2020	2023
Mjølkekyr og ammekyr på utmarksbeite	266 (25)	284 (22)	390 (22)	321 (20)	347 (20)	412 (23)
Ungdyr på utm. beite	309 (30)	296 (24)	355 (20)	349 (19)	487 (19)	579 (25)
Geiter, voksne og kje på utm.beite	531 (9)	668 (11)	735 (8)	427 (3)	545 (4)	493 (4)
Sauer, voksne og lam på utm. Beite	14492 (81)	16068 (63)	17150 (64)	17258 (57)	16701 (55)	15.355 (54)

Bruken av utmarksbeiting opprettholdes på et høyt nivå, og har siste åra økt noe for storfe. For sau og geit er det stort sett 100% benyttelse av utmarksbeiting, med unntak av kopplam og andre enkeltdyr som av andre årsaker ikke er egna for slepp. Med unntak for geit har man siden årtusenskiftet hatt en økning i beitetrykket i utmarka i Folldal. Men dessverre fører nedgang i sauetallet siste 5 års perioden til at noe av den positive utviklinga fra 2000 nå er på retur.

Man skal ha med seg at en del av utmarksbeitinga skjer på tvers av kommunegrenser. En del dyr fra Folldal streifer over kommunegrensene over i nabokommuner, og dyr fra nabokommunene beiter eller streifbeiter inn i Folldal. Organisert beitebruk i Folldal omfatter en del søkere på produksjonstilskudd fra Alvdal. Antallet sau og lam i organisert beitebruk er derfor høyere enn talla fra søknader produksjonstilskudd. I organisert beitebruk 2023 var det 18.967 sleppte sau og lam, som er 3.600 flere sau og lam enn talla fra søknadene om produksjonstilskudd.

Tapsutviklinga organisert beitebruk i Folldal 1980-2023

y aksene prosentvis tap, x aksene årstall, rød kurve lammetap, blå kurve tap voksne søyer

Figuren viser tapstall for organisert beitebruk for Folldal fra 1980 og fram til 2023. Sauetallet endra seg mye gjennom denne perioden. Det er vesentlig mere sau og lam bak talla de seinere åra enn det var i 1980. Normaltap som benyttes ved rovdyrerstatninger er 1,2% for voksne sauer og 3,6% for lam. Først på 1980 tallet var tapa ganske nært det som regnes som normaltap. Fra 1990 tallet økte bestandene av særlig jerv og kongeørn mye og man fikk høye lammetap. Lammetapa var på sitt høyeste rundt 2004 og har deretter gått ned. Siste 5 års perioden fra cirka 2018 har lammetapa i gjennomsnitt vært under 6% og tapa på voksne søyer rundt 2%. Det er fortsatt rovdyr tap, men på et lavere nivå enn situasjonen rundt årtusensskiftet.

Tall på setringer med mjølkeleveranse:

	Setterregistrering 2005	Registrering 2015	Registrering 2020
Bruk fra Folldal	23 enkeltsetre 2 fellessetre med i alt 9 deltakere	16 enkeltsetre 2 fellessetre med i alt 9 deltakere	11 enkeltsetre 2 fellessetre med i alt 8 deltakere
Bruk fra Alvdal	13 enkeltsetre Ingen fellessetre	9 enkeltsetre Ingen fellessetre	10 enkeltsetre Ingen fellessetre
Bruk fra Dovre	Ingen enkeltsetre En fellesseter med 5 deltakere	Ingen enkeltsetre En fellesseter med 4 deltakere	Ingen enkeltseter En fellesseter med 2 deltakere

Omfanget av setring faller i takt med at det har blitt færre mjølkeproduksjonsbruk med både mjølkeku og mjølkegeit. Gjenværende mjølkeku besetninger har blitt større, og mange setre er ikke dimensjonert for setring med store besetninger. Antallet deltakere på fellessetrene går også nedover. Større mjølkeku besetninger trekker i retning færre bruk som setrer på fellesseter eller enkeltseter.

8. utfordringer for beitebruken i utmarka i Folldal 2025-2030

Organiseringa av beitelag når det blir færre beitebrukere: Utviklinga går mot færre beitebrukere, som i gjennomsnitt har større besetninger. Det blir da færre medlemmer i en del av beitelaga, og færre personer til å være med på fellesarbeidet med tilsyn, sanking og beredskap ved for eksempel rovdyr situasjoner. Færre beitebrukere vil også kunne gi utfordringer med vedlikehold av sperregjerder. Gjør dette at man bør vurdere om enkelte beitelagsgrenser og organisering bør endres?

Forfall av gjerder mot utmark: Det er stort sett utmarksbeiting i all utmark i Folldal. Gjerder rundt innmarka har varierende standard. Dårlige gjerder vil medføre at beitedyra bryter igjennom og trekker inn på dyrka mark. Dårlige gjerder kan endre husdyra sine beitemønstre, kan skade beitedyr og skaper ofte ekstra arbeid for beitebrukeren. Å opprettholde gode gjerder der det er gjerdeplikt mot utmark er en stor utfordring. Gjerdeaksjonen som ble gjennomført i Folldal ga en positiv utvikling og mange steder ble situasjonen bedre. Men fortsatt er gjerdetilstanden varierende.

Allsidig utmarksbeiting viktig: Allsidig beiting gir best vedlikehold av beiteressursene, og det er viktig å opprettholde beiting fra ulike dyreslag. Tråkk fra storfe og geitas beiting av kratt bidrar til å hindre gjengroing, og skaper også bedre beite for sau.

Kartlegging av utmarksbeiter: Det er så langt gjennomført vegetasjonskartlegging av to beiteområder i Folldal. Marsjødrifta på Trondheimsfeltet og Elgevasslien i Rondane er kartlagt av NIBIO. Det er ønskelig med mere vegetasjonskartlegging, for å øke både kunnskap og dokumentasjon på beiteressursene.

Villrein og beitebruken med sau: I forbindelse med tiltaksplaner for villrein har felles parasitter for sau og villrein fått fokus. Det viser seg at villreinen oppsøker salteplasser som benyttes for sau. Dette kan gi risiko for kryss smitte med parasitter mellom sau og rein. Men det kan også gi fare for smitte av både sjukdommer og parasitter fra rein til sau, på grunn av høy tetthet av rein på en del salteplasser. Samtidig er beitinga med husdyr viktig for biologisk mangfold og for å hindre gjengroing. Foreløpig er det mye som mangler på faktagrunnlaget rundt forholdet mellom sau og villrein, og det er en tendens til at faktagrunnlaget trekkes lengre enn det er forskningsmessig dekning for. Det er dokumentert at sau og villrein kan ha felles parasitter, men man vet ikke hvilken betydning dette i praksis har for villreinen.

Rovdyrsituasjonen: Folldal er beiteprioritert område der beitedyra og ikke rovdyra skal ha første prioritet. De seinere åra har tapa av sau og lam vært i størrelsesorden litt under det dobbelte av det som regnes som normalt. Rovdyrsituasjonen er viktig for muligheten til å beite i utmarka med småfe. I de fleste år er det jerv og kongeørn som gir mest tap. Jerveforvaltninga har stor betydning, og særlig gir yngling av jerv store tap. For kongeørn finnes ingen aktiv forvaltning og ingen bestandsmål, utover at ørna er freda.

Effektiv dokumentasjon av rovdyrskader og effektiv skadefelling: Færre beitebrukere gir større utfordringer med å dokumentere rovdyrtapa med funn av kadaver. Etter at det for et tiår siden var stort fokus på kadaverhunder, er det nå få kadaverhund ekvipasjer som fortsatt finnes i Folldal. Bare en kadaverhund ekvipasje lokalt er godkjent. Regionalt skadefellingslag har gitt mer effektiv skadefelling, særlig på grunn av tilgang til stadig bedre hunder. Det er viktig at arbeidet med det regionale skadefellingslaget kan fortsette.

Ta i bruk ny teknologi med overvåkning og/eller virtuelle gjerder: Det utvikles stadig bedre digital teknologi for både overvåkning av beitedyr og virtuelle gjerder. Dette gir mulighet for å redusere arbeidsforbruket til tilsyn og styring av husdyr på utmarksbeite. Samtidig gir slikt utstyr investerings- og driftskostnader. Digital teknologi gir i en del tilfeller også mulighet for at beitedyra sin posisjon er tilgjengelig for alle og enhver på nett. Dette kan bidra til å dempe konflikter, men kan også skape nye konflikter og press mot beitebrukere på å holde beitedyra unna områder der det er beiterett.

Nedbygging av beiteområder: Ved utbygging av hytteområder er det viktig å være bevisst på at beiteretten ikke er utløst. Den som kjøper hyttetomter bør være informert om at beiteretten fortsatt gjelder. Det praktiseres fribeiting der beitedyra ferdes fritt innenfor sine beiteområder. Det er hytteeier og ikke beitebruker som er ansvarlig for eventuelle inngjerding av hytter eller hyttefelt. Inngjerding må skje i henhold til bestemmelser i de enkelte reguleringsplaner.

9. Innhold

Det er utarbeida en foreløpig disposisjon for plana.

1.Faktadel.

- 1.1 Historikk omfang av husdyr og beiting i utmarka opp gjennom tidene.
- 1.2 Nøkkeltall for landbruket i Folldal.
- 1.3 Seterbruken i Folldal
- 1.4 Organisert beitebruk i Folldal, med beskrivelse av utviklinga hvert enkelt beitelag.
- 1.5 Beskrivelse av beiteområdene i Folldal.
- 1.6 Måten dyra beiter på.
- 1.7 Utmarksbeitets betydning i Folldal.
- 1.8 Vurdering av beitekapasitet i Folldal.
- 1.9 Tap av dyr på beite i Folldal
- 1.10 Rovdyrsituasjonen
- 1.11 Erstatninger for rovdyrta
- 1.12 Beitebruken i sameksistens med villrein
- 1.13 Eftervirkninger etter Tsjernobyl ulykka
- 1.14 Sameksistensen av utmarksbeiting med annen bruk av utmarka
- 1.15 Verneområder i Folldal

2.Mål

- 2.1 Delmål
- 2.2 Resultatmåling

3. Strategier

4. Tiltak

5.Tall, statistikk, temakart